

Сокол Руслана Володимирівна
студентка юридичного факультету
науковий керівник – к.е.н. **Соломіна Г.В.**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН

Безпека банківської сфери є обов'язковою умовою для ефективного функціонування економіки країни, напрямком гарантування її фінансової стабільності. Виявлення та нейтралізація протиправних дій, що вчиняються у сфері банківської діяльності, вимагають комплексного підходу та є першочерговим напрямком діяльності, як правоохоронних органів, так і самих банківських структур.

Економічні зловживання у банківському секторі досліджувались О. Материнською [1], К. Фрумкіним [2], Т. Ткаченко [3], які більшість своїх зусиль присвятили вивченням фактів розкрадання у кредитно-фінансовій сфері.

Відповідно до Закону України [4] банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банківська система – сукупність різних видів національних банків і кредитних установ, що діють у рамках загального грошово-кредитного механізму, вона включає Центральний банк, мережу комерційних банків та інших кредитно-розрахункових центрів [5].

Зміст поняття «злочин у сфері банківської діяльності» визначається у положеннях Методичних рекомендацій Генеральної прокуратури України щодо виявлення, розкриття та розслідування зловживань, що вчиняються з використанням банківських послуг та технологій, відповідно до яких – це корисливі посягання на фінансові ресурси банків або інших кредитно-фінансових установ, вчинені з використанням певних кредитно-банківських операцій уповноваженими на їхнє здійснення суб'єктами підприємницької діяльності або іншими особами [6].

За результатами проведених досліджень, найбільш значимим видом злочину, за участю банкірів, є навмисне банкрутство. Механізм схеми полягає у придбанні цінних паперів (акцій, що мають «нульову» ставку, векселів та боргових зобов'язань), які на ринку не мають реальної вартості, але за номінальною – у сукупності, складають величезну суму. Виведення активів з банкрутуючих банків, полягає у видачі кредитів на визначені заздалегідь компанії, шляхом зняття готівкових коштів, відмивання та їх незаконне виведення за кордон.

Перш за все, мова йде про виведення саме банківських активів та часток співзасновників банку, у випадку виявлення проблем в його діяльності. На сьогодні існує п'ять основних схем, через які виводяться активи.

На першому місці – виведення коштів через розміщення їх на кореспон-

дентських рахунках в іноземних банках [7,8]. Так, існує вимога до зберігання валют, що відносяться до першої групи, згідно Класифікатора валют (доларів і євро), на коррахунках в іноземних банках, яку встановлює Національний банк України. Проте під час банкрутства, кошти, розміщені на коррахунках в банках країн-членів ЄС та США, списуються. Фонд гарантування вкладів повідомляє про декілька установ, які приймають участь у подібних операціях. Насамперед, це австрійський банк MeInlBank AG. Дана установа вже брала участь у розслідуваннях, пов'язаних із фінансовими ринками, зокрема в Австрії. Також відомі випадки відкриття коррахунків українськими фінансовими установами у таких європейських банках як BankFrickand CO AG (Ліхтенштейн), East-WestUnitedBank (Люксембург) і Winter&Co (Австрія). Через вказані установи виведено, за даними фонду, \$746,5 млн. і 52,9 млн. євро [9].

На другому місці за популярністю серед схем виведення активів банку за кордон – відчуження активів за заниженою ціною. Оцінювачі, вступаючи у змову із співробітниками банку, оцінюють майно, значно занижуючи його реальну вартість. Після цього, вказане майно реалізується серед довірених осіб та партнерських організацій. Фонд державного майна оцінює збитки української банківської системи від застосування вказаної схеми у 4,89 млрд. грн.

Третє місце, серед схем виведення активів банку, посідає відчуження майна з-під застави. Мова йде про майнові цінності, що належить проблемному банку та, на яке накладається обмеження щодо можливості його ре, осалізації, оскільки воно виступає у якості майнового забезпечення. Як правило, у такій схемі приймають участь, крім посадових осіб банку, ще й зацікавлені особи, з числа державних виконавців виконавчої служби, які незаконно знімають заборону, вилучаючи відповідний запис з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Після цього, вказане майно швидко реалізується керівництвом банку. Збитки держави від такої операції оцінюються сьогодні в 12,58 млрд. грн. [10].

Четверте місце – за схемою з відступленням прав вимоги за кредитами. Зокрема, у цій схемі задіяні фінансові та факторингові компанії, які викупають у банків реальні та прибуткові кредитні портфелі за зниженою ціною. Через використання даної схеми банківська система України втратила ще 12,43 млрд. грн. [10].

На п'ятому місці, зі збитком в 5,58 млрд. гривень – нецільове використання кредитних коштів. Схема даного злочину виглядає найчастіше наступним чином: керівники банку, спільно зі службовими особами інших компаній (кредитних спілок, небанківських фінансових установ або промислових підприємств), отримують у банку кредити на різні виробничі та комерційні цілі на пільгових умовах, тобто за заниженим відсотком. У подальшому, ці кошти повертаються у банк-кредитор на умовах субординованого боргу, у вигляді депозиту з отриманням значно вищого відсотку за ним, у порівнянні з вартістю кредиту.

Банк, пропонуючи значні відсотки за депозитами, укладає із вкладниками договір, де позиціонує себе повіреним в інтересах іншої компанії, якій фактично передаються кошти. Відповідно, такий вклад, не підпадає під страхування ФГВФО, а це в свою чергу, означає, що банк обходить нормативні обмеження НБУ щодо залучення коштів фізичних осіб та не робить по залучених вкладах

гарантійних внесків. Ліквідні активи виводяться до певних фінансових установ кредитними позиками. За ці кошти фінансові компанії купують у банка кредитні портфелі фізичних осіб, що, таким чином, призводить до виведення реального активу – високоприбуткового портфелю кредитів фізичних осіб [11].

Типовою шахрайською схемою є зняття готівкових коштів, відмивання та їх незаконне виведення за кордон. Відповідні схеми передбачають участь співробітників банків, що надають клієнтам незаконні послуги. Зловживання співробітників у банківській сфері, також, пов'язане з прямим розкраданням коштів, що проявляється у наступних формах: «помилка касира» (працівник вилучає невелику суму грошей, потім звітує про недостачу, яка виникла нібито через помилки у раніше зроблених розрахунках); розкрадання грошей сторонньою особою (при перевірці каси знищуються чеки, а в результаті – виникає нестача на відповідну суму); списання коштів з рахунків клієнта (списання коштів на іншу фірму); фальсифікація валюти; привласнення орендних платежів (платежі акумулюються, але в банк не здаються і фігурують у звітності як заборгованість); електронне шахрайство (злочини вчиняються за допомогою ІТ – технологій); шахрайства в сховищах для власності клієнтів (пов'язане з виготовленням дублікатів ключів від сховищ клієнтів); «продаж» клієнтів (ситуація, коли працівники нижчої та середньої ланки банку надають інформацію про своїх клієнтів банкам-конкурентам і отримують за це винагороду).

Таким чином, розглядаючи структуру злочинності у банківській сфері, необхідно відмітити їх різноманітність: легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, незаконні дії з документами на переказ та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, розголошення комерційної або банківської таємниці тощо.

Особливу увагу необхідно звернути на розповсюджені кримінальні правопорушення такі як: шахрайство, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, що мають специфічні для розрахунково-кредитних операцій ознаки.

Заходами протидії фінансовим зловживанням, які можуть здійснюватися як професійними учасниками ринку, так і державними регуляторними органами, здебільшого мають стати дії «на випередження», тобто профілактика шахрайства шляхом усебічного інформування користувачів грошово – кредитного ринку про можливі схеми та підвищення загального рівня фінансової грамотності населення.

1. Материнська О. Аналітична оцінка банкрутства комерційних банків України / О.А. Материнська, О.В. Платковська // «Молодий вчений», № 4 (31), квітень, 2016 р. С. 134-137.

2. Фрумкін К. Шахрайство та злочини у банківській сфері / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/150.htm

3. Ткаченко Т.П. Банкрутство комерційних банків: причини та шляхи запобігання // Т.П. Ткаченко, Д.П. Волинець // Актуальні проблеми економіки та управління – Збірник наукових праць молодих вчених факультету менеджменту та маркетингу НТУУ «КПІ» – № 10 – 2016. – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: ape.fmm.kpi.ua/article/download/73396/68773

4. Про банки і банківську діяльність: закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

5. Банківська система [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%>

В0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%B8D1%81D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B

6. Методичні рекомендації щодо виявлення, розкриття та розслідування злочинів, що вчиняються з використанням банківських послуг та технологій, затверджені Генеральною прокуратурою України. – К., 2008.

7. Постанова Правління Національного банку України 26.03.1998 № 118 «Про відкриття та функціонування кореспондентських рахунків банків – резидентів та нерезидентів в іноземній валюті та кореспондентських рахунків банків-нерезидентів у гривнях» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0231-98> 14.

8. Постанова НБУ 20.12.2013 № 527 «Про відкриття та використання уповноваженими банками кореспондентських рахунків в іноземній валюті 1-ї групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів у банках Латвійської Республіки» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0527500-13>

9. Ормоцадзе М. Топ-5 схем виведення грошей із банків, 16.11.15. //Форбс- Україна [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/business/1405705-top-5-shem-vivedennya-groshej-iz-bankiv>

10. Реорганізація та ліквідація // Офіційний сайт НБУ / [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75535#201

11. Белінська Г.В. Актуальні проблеми банківської систем України: причини виникнення та шляхи розв'язання//Фінанси, учет, банки № 1(21) 2016. – с.34-42.

12. Ключко А.М. Злочини у сфері банківської діяльності // Правовий вісник Української академії банківської справи № 1(10) 2014 р. с.68-71.

Стебслева Маріамна Миколаївна
аспірант Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна

СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННОГО ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА

Згідно зі ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Ефективному захисту зазначеного права людини сприяє кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла, встановлена у ст. 162 КК України. Отже, одним із завдань органів правопорядку щодо реалізації обов'язків держави перед людиною є своєчасне виявлення, розслідування вказаних злочинів, а також запобігання ним. Тому досудово-розслідування порушення недоторканності житла має здійснюватись на належному рівні.

Проте окрема методика розслідування порушень недоторканності житла до цього часу залишається не сформованою. Не розроблена і криміналістична характеристика вказаного злочину, яка повинна стати інформаційною основою вказаної методики розслідування. Вона має містити систему відомостей про найбільш значущі елементи механізму вказаного злочину. Їх, у свою чергу, можна визначити з урахуванням загальних уявлень про структуру криміналістичної характеристики, специфіки складу злочину, передбаченого ст. 162 КК України, та безпосередньо особливостей злочинної діяльності в даного виду.

На нашу думку, слід погодитись із широко представленою в спеціальній літературі думкою, що перелік елементів криміналістичної характеристики пе-